

Tandlægeansvar i juridiske perspektiver

Karsten Thuen og Hans Kristensen

»Borgerne (patienterne) kender ikke altid retten, men de har altid en opfattelse af, hvad der er rigtigt – hvad der er moral og god etik«. Bemærkningen faldt på Dansk Sygehus Instituts konference i 1987 og er utvivlsomt korrekt. For den enkelte tandlæge vil det være naturligt at erindre sig at sådan forholder det sig. Men vores almindelige moralopfattelse rækker imidlertid ikke alene i det faglige forhold. Som erhvervsdrivende hører det med til god etik at kende det lovgrundlag som regulerer brancheområdet. Den følgende artikel fokuserer på nogle af de basale forhold, fx informeret samtykke, erstatningsforhold og arbejdsgiveransvaret, – områder som den enkelte tandlæge unægteligt skal forholde sig til.

Det er vel sjældent at en tandlæge direkte overvejer hvordan den pågældendes ansvar specifikt er i forbindelse med behandling af patienter. Den faglige bevidsthed ligger så grundfæstet at den faglige styring foregår nærmest ubevidst og automatisk. I dette forhold findes vel netop forklaringen på at det er naturligt at medinddrage juraen, også når hovedoverskriften er etik. Men i den faglige bevidsthed over for lovgivningen ligger et element af etik.

John Seear og Lynn Walters skriver i »Law and Ethics in Dentistry«: »The ethics of a profession are not imposed by legislation but self-inflicted and voluntarily accepted for the purpose of establishing and maintaining an honourable pattern of behaviour recognized both by its members and the community it serves.«

Man kan lige så naturligt hævde at det modsatte også er tilfældet. Imidlertid er der en sammenkædning mellem etik og lovgivning idet den sidste ikke over tid kan være i konflikt med den almindelige moralopfattelse, eller etikken om man vil.

Vor moralopfattelse, også inden for det faglige, er sædvanligvis ikke i konflikt med den legale regulering, tværtimod. Lovgivningen er gerne et resultat af generelle og almene etiske og moralske opfattelser, og på samme tid fastholder og cementerer det juridiske regelsæt sædvanligvis vor hidtidige moralopfattelse, i hvert fald når den juridiske regelsætning opfattes som rigtig.

Vor almindelige faglige moralopfattelse rækker imidlertid ikke i alle situationer. I nogle tilfælde må den juridiske regulering være meget specifik og meget konkret, og udøvelse af det faglige ansvar kræver derfor en faktuel viden om regelsæt eller den juridiske praksis på området.

Mange viger imidlertid tilbage for at fordybe sig i det juridiske regelsæt. Ofte fordi vi har den opfattelse at juraen er tør eller indviklet og at den egentlig er tænkt for jurister. Ingen af opfattelserne er rigtige. De juridiske regelsæt er beskrivelser for dagligdagens gøremål eller rammerne for dem, og læst i den synsvinkel er reglerne i hvert fald ikke tørre eller utilgængelige. Man bør derfor gøre sig den tjeneste netop at tilegne sig den nødvendige juridiske indsigt ved at se den som en almen eller generel beskrivelse af faglige forhold der kodificerer de spilleregler hvorunder tandlægen skal virke i sit arbejde. Det hører med til god etik at kende hele det regelsæt som regulerer den pågældende professions fagområde.

Det regelsæt som tandlæger har pligt til at kende, er selv sagt primært de regler eller love som særligt retter sig mod udøvelse under tandlægeprofessionen, men andre mere generelle regelsæt, fx inden for erstatningsretten, er det også anbefalelsesværdigt at sætte sig ind i. Kender man således de reguleringer som sætter normerne for ens faglige hverdag, så medvirker det til at man kan koncentrere sig om den egent-

lige faglige indsats. Er man i tvivl om sine rettigheder eller forpligtelser, så er det en naturlig reaktion at man som kompensation herfor bruger tid til at gardere sig på anden vis, fx ved unødvendigt omfattende journaltilførsler.

Informeret samtykke

Ved man fx ikke hvad forskellen er mellem et informeret samtykke og accept af risiko og man er i den første situation, så kan samtalen med patienten blive uforholdsmæssig omfattende. Der er en latent risiko for at usikkerhed mht. hvorledes den retlige regulering er, kan forårsage at der kan opstå situationer hvor den faktiske behandling ikke bliver den optimale. Og tilsvarende angribeligt: journalføringen kan komme til at antage karakter af generel ansvarsfraskrivelse.

Tandlægen bør kende det retlige grundlag for den aftale han indgår med sin patient om behandling. Tandlægen har fx pligt til at sikre at det behandlingsforslag han foreslår, er forstået, således at patientens accept er i overensstemmelse med forslaget. Og tilsvarende må tandlægen kende det retlige grundlag for ændring af en aftale, uanset om årsagen til ændringen er et ønske fra patienten eller er forårsaget af ude fra kommende faktorer. Er en patient således i helbedøvelse eller blot ude af stand til fuldt at forstå en ændring af behandlingen i forhold til det tidligere accepterede, så kan tandlægen alene foretage et sådan ændring i behandlingen hvis der enten vil ske skade på patienten ved en unldat ændring, eller det må opfattes som ubetinget at patienten ville have accepteret ændringen. Man kan ikke fortsætte behandlingen blot fordi man synes det forekommer fagligt rigtigt. Fortsættelse af en behandling på et ændret grundlag kan alene ske når behandleren sætter sig i patientens sted og overvejer om patienten ville have tiltrådt også det nye behandlingsbehov.

Hvad bør en tandlæge vide om juraen?

Man kan ikke udtømmende svare generelt på spørgsmålet, men det er anbefalelsesværdigt at enhver faglig profession søger at skaffe sig kendskab til egne rammer. Hvad indebærer autorisationen som tandlæge? Hvad kan jeg som tandlæge overlade til medarbejderne eller andre selvstændigt erhvervsdrivende at foretage under mit ansvar?

Det er i den relation nyttigt at vide at uagtet at tandlægeerhvervet ofte blandt tandlæger opfattes som et speciale, så er situationen den at der inden for »specialet« eksisterer to autoriserede specialer. Dette forhold stiller krav til etikken. Inden for almen praksis vil der retligt kunne være behandlingsområder hvor en domstol vil lægge vægt på om tandlægen har sikret sig den nødvendige indsigt, fx gennem kontinuerlig efteruddannelse.

Dette forhold accentueres utvivlsomt i takt med at ud-

buddet af materialer komplicerer behandlingsvalget. Brug af nyt, og endnu ikke gennemprøvet udstyr kan ligeledes skabe problemer i de tilfælde hvor et uheld kan henføres til utilstrækkelig viden om udstyrets anvendelsesmuligheder og derved forøger risikoen ved brugen af udstyret. Og hvad der er nok så væsentligt at erindre: med »utilstrækkelig viden« vil domstolene også kunne sidestille det forhold at der ikke generelt er viden til rådighed. Tandlægen risikerer således at ifalde ansvar i den situation hvor han tager behandlingsmetoder eller materialer i anvendelse hvor sådanne ikke er tilstrækkeligt afprøvede og dokumenterede.

I sådanne tilfælde kan man ikke forlade sig på at aftaler med patienterne om forsøg med ny teknik friholder tandlægen for ansvar. Dette gælder tillige i de tilfælde hvor tandlægen ikke havde kunnet forudse komplikationer eller skader og har taget et generelt forbehold.

Sædvaner

Det er også nødvendigt at henlede opmærksomheden på at alle fag udvikler egne normer og sædvaner. Blicher disse faste og langvarige, kan de antage karakter af retlige normer, og viden om sådanne »særopfattelser« forventes ved juridisk vurdering af det faglige ansvar. Det hører derfor med til god faglig etik at være løbende og alment orienteret om vilkår for faget, herunder klagesagsafgørelser med et principielt indhold.

10-års-reglen

En af de meget dominerende normer som gennem mange år har været anvendt ved vurdering af både holdbarhed og kvalitet, er den ikke fast beskrevne 10-års-regel der synes at tage sigte på at løse to forskelligartede forhold inden for juraen. »Reglen« bringes sædvanvis i anvendelse under klagesagsbehandlinger når en ydelse ikke holdbarhedsmæssigt lever op til den almene forventning. Men reglen anvendes også hvor der er tale om egentlig fejlbehæftet arbejde. Den sædvane som brug af 10-års-reglen har institutioneret, er det vigtigt at kende, ikke blot når man skal vurdere et behandlingsforslag, men også når man som tandlæge skal kalkulere prisen på en behandling. Juridisk hører 10-års-reglen til blandt sædvanerne, og som sådan har den alene udviklet en vis klarhed. Det er vel mest en praktisk tommelfingerregel, og reglen kunne nok hensigtsmæssigt søges erstattet af en mere fagligt funderet holdbarhedsvurdering der havde en mere ydelsesafhængig karakter.

Arbejdsgiveransvaret

Det er også en del af faglig god etik at man som tandlæge sikrer sig kendskab til de juridiske regler der regulerer en ►

tandlæges ansvar som arbejdsgiver. Uanset at ansatte tandlæger er autoriserede til udøvelse af faget, og uagtet underliggende aftaler i ansættelsesaftalen, så gælder i relation til patienterne de almindelige erstatningsregler, herunder det såkaldte arbejdsgiveransvar.

Jurister benævner ofte et særligt område under arbejdsgiveransvaret som et »3-19-2-ansvar«. Denne kode er ikke kryptisk, men refererer blot til at ansvaret er så gammelt og velkendt at det allerede indgik i Danske Lov fra 1683 (bog 3, kapitel 19, stykke 2). Reglen indebærer at uanset hvilken mangel eller fejl den ansatte tandlæge forårsager, så kan patienten rette sit krav mod arbejdsgiveren. Det er ikke ualmindeligt at møde arbejdsgivere som ikke blot føler et sådant ansvar for ubehageligt, men også overraskende. Det sidste bør det ikke være da retsstillingen på området er klar. Og når man så kender reglens anvendelsesmuligheder, så er den eneste effektive beskyttelse mod at opleve reglen at man som principal holder sig ajour med al behandling på klinikken. Med andre ord, det hører også med til god faglig etik at man som arbejdsgiver fører egentligt tilsyn.

I hverdagen er det ikke almindeligt at man reflekterer dybere over at den gældende etiske norm er et slutprodukt af tradition, uddannelse og holdninger i samfundet, krydret med indtrykkene fra et stadigt stigende antal love som i større eller mindre omfang har indflydelse på tandlægens ansvar.

Denne etiske norm er ikke statisk, men der er også blandt tandlæger en ubevidst forståelse for hvor grænserne går. Sideløbende er der en mængde juridiske spilleregler som tandlægerne har behov for at have kendskab til i deres hverdag.

Det vil derfor være på sin plads at henlede opmærksomheden på den række af love og lovbestemmelser som danner den juridiske og nok så afgørende, også en del af den etiske ramme for tandlægen i dennes daglige virke som erhvervsudøvende.

Tilsvarende er det interessant at erindre sig professor, dr.jur. *P. Stuer Lauridsens* bemærkning på Dansk Sygehus Instituts konference i 1987 om etik hvor han rigtigt konstaterede: »Borgerne (patienterne) kender ikke altid retten, men de har altid en opfattelse af, hvad de synes er rigtigt – hvad der er moral og god etik«.

Det er derfor vigtigt at man som behandler søger at gøre sig klart hvilken etisk norm patienten forventer at tandplejen udøves under. ■

Forfattere

Karsten Thuen, direktør, advokat
Dansk Tandlægeforening

Hans Kristensen, afdelingschef, cand.jur.
Dansk Tandlægeforening